

Дуб Олена

аспірант кафедри педагогіки,

психології та права

Національний університет

«Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ І ЕТИКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У США

У статті йдеться про визначення ціннісних орієнтирів в професійній діяльності соціальних працівників в США. На основі аналізу філософських засад їх соціальної роботи досліджено професійну діяльність соціальних працівників у США. Показано, що серед інших професійних діяльностей, професійна діяльність соціальних працівників у США виділяється пріоритетністю проблеми визначення важливих життєвих цінностей які є основою ціннісних орієнтирів даної професії. Встановлено, що постійно відбувається зміна цінностей прийняття рішень соціальними працівниками під впливом характерної сучасної етичної структури суспільства. Такий підхід дозволяє проводити аналіз еволюції соціальної роботи та сформувати зміст та структуру знань з професійних основ соціальної роботи.

Ключові слова: *соціальна робота, професійні цінності, етика соціальних працівників, професійна діяльність.*

В статье идет речь об определении ценностных ориентиров в профессиональной деятельности социальных работников в США. На основе анализа философских принципов их социальной работы исследована профессиональная деятельность социальных работников в США.

Показано, что среди других профессиональных деятельности, профессиональная деятельность социальных работников в США выделяется приоритетностью проблемы определения важных жизненных ценностей, которые являются основой ценностных ориентиров данной профессии. Установлено, что постоянно происходит изменение ценностей принятия решений социальными работниками под воздействием характерной современной этической структуры общества. Такой подход позволяет

проводить анализ эволюции социальной работы и сформировать содержание и структуру знаний из профессиональных основ социальной работы.

Ключевые слова: *социальная работа, профессиональные ценности, этика социальных работников, профессиональная деятельность.*

This article is about determination of the valued reference-points in professional activity of social workers in the USA. On the basis of analysis of philosophical principles of social work professional activity of social workers is examined in the USA.

It is shown that among other professional activities, professional activity of social workers in the USA is distinguished by priority of problem of determination of important vital values which are basis of the valued reference-points of this profession. It is set that the change of values of making decision by social workers under act of characteristic modern ethic structure of society constantly takes place. Such approach allows to conduct the analysis of evolution of social work and to form maintenance and structure of knowledge from professional basis of social work.

Key words: *social work, professional values, ethics of social workers, professional activity.*

Професійна діяльність соціального працівника, виділяється серед інших професійних діяльностей пріоритетністю проблеми визначення важливих життєвих цінностей [1]. Адже робота соціальних працівників повсякденно стикається віч-на-віч з життєвими нездоланими обставинами і боротьбою їхніх клієнтів з ними. Тому соціальним працівникам необхідно добре володіти філософськими основами та бути мудрецами, щоб вірно встановити ціннісні орієнтири своєї професії. Соціальна робота в США пройшла достатньо довгий історичний період, сформовані кваліфікаційні рівні соціальних працівників, ведеться досить вдала освітня підготовка [2], тому для нашої держави і освіти зокрема, надзвичайно корисно було б перейняти те найкраще що існує в цій країні.

Основною метою даної статті є визначення ціннісних орієнтирів в професійній діяльності соціальних працівників в США на сонові аналізу філософських основ їх соціальної роботи.

Еволюція соціальної роботи, та соціальні працівники сформували зміст та структуру знання з професійних основ соціальної роботи. Аналіз літератури демонструє що науковці та практики соціальної роботи визначили певну

парадигму даної професії, розширивши знання про психічні хвороби, бідність, старіння, злочини та провини, охорона дитинства, охорона здоров'я, зловживання алкоголю, державна допомога, соціальна політика, управління та оцінювання наукових досліджень [3].

Хоча соціальна робота в США знаходиться все ще на відносно ранніх стадіях розвитку своєї власної бази знань (зображення унікальної ціннісної бази, концептуальних принципів та практичних методів професії) проте спостерігається, що знання розширюється швидко в напрямку різних сфер соціальної роботи (наприклад, робота з дітьми та сім'ями, психічне здоров'я, старіння та охорона здоров'я) та методів втручання (наприклад – вивчення умов життя неблагополучних сімей, групова робота, організація громад, захист, та дослідження). Але проведений аналіз літератури демонструє, що в цій еволюції не вистачає стабільної наукової перевірки філософських основ, на яких базується професія і визначаються ціннісні орієнтири сучасного професіонала. Хоча є часткові дослідження філософських питань взаємодії соціальної роботи та етики. Проте детальний огляд літератури, яка доступна про дану професію чітко демонструє що цей початковий рівень ще знаходиться на стадії розвитку і розвивається помірно [2; 3].

Відомо, що основні цілі будь якої професії базуються на основних припущеннях про завдання, методи та понятійну базу. Тобто, основою будь якої професії є філософське спрямоване твердження про ціль та мету.

Відповіді на ці питання є основним компонентом у ствердженні мети професії у суспільстві, і особливо в США, воно є важливим для розвитку соціальної роботи. Уважний розгляд філософських основ даної професії показує, що науковці США парадигму соціальної роботи будують на основі цінностей та принципів які унікально обрамлені і характеризують професію, впливають з її основного завдання, і не є гібридами споріднених предметів та професій. Філософські основи, які характеризують дану професію вважаються прийнятними, якщо соціальні робітники можуть критично на практиці перевірити мету, методи, та мотиви які відносяться до їхніх щоденних обов'язків.

Як говорить Келін (1989) «Досвід, розмірковування, критицизм; оновлений досвід, розмірковування та критицизм є безперервним філософським колом, яке починається з відносно сплутаного досвіду і якщо і досягає успіху, то закінчується воно більш багатшим, чіткішим, більш прийнятним досвідом про цінності які присутні в нашому житті» [2].

Аналіз напрямків сучасних наукових досліджень дозволило нам

виділити п'ять найбільш актуальних тем, які є в сучасній практиці соціальної роботи у США.

Сюди відносяться:

- проблеми пов'язані з політичною філософією, зокрема – роль держави у загальному добробуті, справедливий розподіл, добробут, прагнення до суспільного блага та інтересів суспільства;

- аналіз проблем з моральної філософії, зокрема аналіз основ теорії етики, що дозволяє розкривати природу етичних питань, етичних конфліктів та важливість практичної та професійної етики;

- вивчення питань стосовно завдання соціальної роботи (питань які піднімає політична та моральна філософія) та аналіз поглядів філософського розуміння соціальних працівників про свою роботу;

- узагальнення традиційних способів мислення з метою визначення важливості наведення точних, логічних аргументів в соціальній роботі, особливо що стосується тверджень про ефективність посередницького втручання, про логічні помилки, які виникають в даній професії;

- встановлення ролі науки в соціальній роботі і шляхи отримання знань, аналіз статусу емпіризму та позитивізму в соціальній роботі, в порівнянні з іншими видами знання;

- встановлення шляхів, якими соціальна працівники сприймають, оцінюють та критикують свою роботу, а також креативно її виконують.

Проведений аналіз літератури показав, що тема цінностей і етики завжди займала центральне місце в соціальній роботі [1]. Як ми встановили в результаті наших досліджень, соціальна робота – це нормативна професія, з давньою відданістю до ціннісно-основаної місії [2]. Хоча аналіз професійної практики практикуючих фахівців протягом останніх 20 років показує досить сильне розходження в думках, стосовно питання «чи специфічні цінності професії повинні визначати практику соціальної роботи і яким чином?». Адже один з основних атрибутів професії, який зрештою вирізняє її від інших подібних професій – це постійна зміна цінностей прийняття рішень і характерна сучасна етична структура суспільства.

Проблема взаємозалежності і взаємовпливу цінностей і етики соціальної роботи формувалася протягом історії становлення професії. Яка пройшла шлях від проблеми постійної турботи про моральність роботи з першими клієнтами професії «злидарями» і еволюціонувала в сучасні цінності моралі практикуючих і дебати про моральну природу цілей професії. Значення цінностей і етики перемістилося з часом, з ранньої заклопотаності про чесність бідняків до моральних норм і етичних стандартів самих соціальних працівників. Проблема актуалізувалася особливо протягом кінця дев'ятнадцятого і початку двадцятого сторіччя, коли розширилися благодійні організації, коли моральний патерналізм який активно поширювався, заснований на припущенні, що громадська місія соціальної роботи – підвищити моральність її клієнтів, надати можливість їм провадити

доброчесне, розсудливе, і корисне життя, незалежне від державної і приватних структур. Загальна мета діяльності, була допомога голодним, бездомним, безробітним і потребуючим, активізувати їх внутрішні ресурси для того, щоб провадити більш продуктивне власне життя. В періоди, коли уряди проводили реалізацію своїх прагматичних соціальних програм (рух поселення в будинки, «Нова Угода», «Війна з Бідністю», «Великих Суспільних ер», соціальні працівники головний акцент поставили на моральні обов'язки суспільства, тобто, на широке зобов'язання суспільства звернутися до проблем бідності, дискримінації, і утиску. В цей період вважалося, що головна місія соціальної роботи – встановити структурні дефекти суспільства, запропонувати і здійснювати програми і політику, що розробляються, для того щоб забезпечити справедливий порядок.

З початку 1980-х соціальні працівники розширили свій інтерес до етики, в зверненні до природи етичних дилем на практиці, прийняття етичних рішень і аналізі етичної теорії – одним словом появилася прикладна етика в професії. Хоча професійний словник і методи прикладної етики ще не наповнили професію, предмет прикладної етики почав незаперечно займати соціальну роботу протягом 1980-х років. Вся учбова література з навчального курсу соціальної роботи, цього періоду, яка формувала професію (Elliott 1984; Black et al. 1989; Reamer and Abramson 1982) включала розділ з істотними даними з прикладної етики (Reamer, 1987). Консиліум з Освіти Соціальної Роботи змінив Офіційну Урядову Політику яка вимагала посилення на прикладну етику, а вісімнадцяте видання Національної Асоціації Соціальних Працівників (Енциклопедія соціальної праці, 1987 р.), відобразила ці зміни.

Такі зміни інтересу до прикладної етики серед соціальних працівників спричинив до паралельного розвитку цього питання в майже всіх професіях (Callahan and Vok, 1980). Особливо це характерно для таких професій як медицина, законодавство, журналістика, медсестринська справа, бізнес, інженерна майстерність, бухгалтерський облік, правоохоронна діяльність, і військова справа, де істотна увага покладалася на прикладну етику. Аналіз генезису професійної діяльності показує, що ідеї прав людини почали проникати в культуру і призвели, в кінці кінців, до підвищеної зацікавленості в межах професій. Цікавою є думка про необхідність широко поширювати гласність стосовно скандалів в межах певних професій та поміж державних службовців, що теж сприяє формуванню етичних норм в професії.

Розвиток нанотехнологій, інформатизації, генної інженерії привели до появи нових етичних дилем, які не існували раніше (винахід штучного серця, наприклад, приніс з собою болісні етичні питання про обмеження екстраординарної охорони здоров'я і розподіл обмежених ресурсів. Подібні питання виникли через такий розвиток подій, як трансплантація серця бабуїна недорозвинутому немовляті, стовбурові клітини і т.п.), тому професії вимагають розгляду питань що стосуються їх ціннісної бази і професійної етики. Протягом ранніх років формування в історії більшості професій, в

першу чергу звертали увагу на технічні аспекти практики, для того, щоб встановити кваліфікаційну основу професії і виправдати її існування. Через якийсь час, коли професії зайняли сильні позиції в очах громадськості, професії були більш готові підняти самокритичні питання про їх основні цінності, моральні цілі і етичні норми.

Подібно членам більшості професій, соціальні працівники зараз мають набагато більш базове розуміння доцільності етики в їх щоденних обов'язках (Reamer, 1989; 1990). Вони мають більш зріле розуміння етичних дилем, які виникають в практиці і політиці соціальної роботи, і у впливі цінностей на основні цілі професії.

На нашу думку, проведені дослідження дозволять дати відповіді на питання цінностей професії і професійної етики соціальних працівників в Україні, що сприятиме більш якій побудові професійної моделі спеціаліста даної галузі, встановити його компетентнісні характеристики, та розробити методичку їх професійної підготовки в навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуб Олена Іванівна Система знань і умінь соціальних працівників у США / Молодь і ринок // Щомісячний науково-педагогічний журнал. Спецвипуск : 2009. – С. 102–106.
2. Олена Дуб. Ціннісні орієнтири професійної діяльності соціального працівника в США / Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : 2009. – С. 167–171.